

Beoordeling en advies archeologische onderzoeksrapporten

	Titel rapport	Inventariserend Veldonderzoek, karterende fase Natuurbegraafplaats op Landgoed De Utrecht (gemeente Hilvarenbeek)
	Soort onderzoek	Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van boringen, karterende fase (IVO-O)
	Versie rapport	Concept 1.0
	Kenmerk	Archeodienst Rapport 607
	Onderzoeksbureau Adres, telefoon, e-mail	Archeodienst
	Auteur(s)	Susanne Koeman
	Autorisatie Seniorarcheoloog onderzoeksbureau	Willem-Simon van de Graaf
	Datum autorisatie onderzoeksbureau	19 december 2014
	Projectnummer	-
	Op verzoek van bevoegd gezag beoordeeld door Monumentenhuis Brabant te Geertruidenberg	Drs. Anne-Marie Visser Beleidsadviseur archeologie

	Beoordeeld d.d. (+ Handtekening)	10 juli 2015
--	-------------------------------------	--------------

Beoordeling onderzoek, conclusies en adviezen

	Algemene indruk	Zeer duidelijke beschrijving
	Kwaliteit conform KNA 3.3	Ja
	Verwijzing naar processtappen (specificaties in KNA protocollen)	Niet apart aangegeven
	Opmerkingen en suggesties	De in rood gemarkeerde opmerkingen in dit beoordelingsverslag zijn vooral bedoeld als aandachtspunten voor het onderzoeksbureau. Met inachtneming van deze opmerkingen kan goedkeuring aan het voorliggende rapport worden verleend.

	Conclusies onderzoeksbureau	Conclusies op basis van beantwoording van de onderzoeksvragen: Op basis van het bureauonderzoek was een middelhoge archeologische verwachting voor het plangebied opgesteld voor archeologische vindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum tot en met de Volle Middeleeuwen (tot in de 13^e eeuw). Op basis van de intactheid van de bodem kan deze verwachting in bepaalde delen van het plangebied gehandhaafd blijven. Tijdens het karterend booronderzoek zijn in deze zones echter geen archeologische indicatoren gevonden die wijzen op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. Op basis hiervan wordt de verwachting voor vindplaatsen uit het Laat-Paleolithicum tot en met de Volle Middeleeuwen (tot in de 13^e eeuw) naar laag bijgesteld. De top van de natuurlijke ondergrond bestaat uit zwak siltig, matig fijn dekzand. In grote delen van de onderzochte zones is sprake van deels intacte podzolbodems in de vorm van een B-horizont met een verrommelde bovengrond en plaatselijk is een vrijwel geheel intacte podzolbodem aangetroffen. Alleen in deelgebied A in het noordelijk deel van het plangebied en in het noordelijk deel van deelgebied D was de bodem meer verstoord dan was verwacht op basis van het verkennende booronderzoek. In geen van de boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. De kans dat binnen het plangebied een archeologische vindplaats aanwezig is, wordt daarom klein geacht. De inrichting van het terrein als natuurbegraafplaats vormt daarom geen bedreiging voor het archeologische bodemarchief.
	Aanbevelingen onderzoeksbureau (Selectieadvies)	Op grond van de resultaten van het onderzoek acht Archeodienst BV een archeologisch vervolgonderzoek niet noodzakelijk.

	Advies Monumentenhuis Brabant Met het door het onderzoeksbureau gegeven selectieadvies, geen vervolgonderzoek te doen uitvoeren binnen het omschreven plangebied waarbinnen planontwikkeling is voorzien, kan worden ingestemd. Monumentenhuis Brabant adviseert, tevens in het gemeentelijk selectiebesluit op te nemen, dat het omschreven gebied wordt vrijgegeven voor de voorziene planontwikkeling en (bouw)vergunning wordt verleend door de Gemeente Hilvarenbeek onder voorwaarde, dat bij eventuele toevalsvondsten hiervan melding wordt gedaan conform art. 53 van de herziene Monumentenwet. Dit kan telefonisch bij het Meldpunt Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant (tel. 06-18303225). Voorliggend archeologisch concept-rapport kan door het onderzoeksbureau definitief worden gemaakt met inachtneming van de door het Monumentenhuis Brabant in rood aangegeven opmerkingen in deze beoordeling.
--	---

Beoordeling onderzoek en rapportage

1	Administratieve gegevens rapport	
1.1	Datering en indeling rapport samenvatting, inhoudsopgave	19 december 2014 Een inhoudsopgave en samenvatting zijn aanwezig
1.2	Opdrachtgever Adres, telefoon, e-mail Contactpersoon namens opdrachtgever	ASR Vastgoed Vermogensbeheer Mevr. J. Sengers (Landinzicht), tel. 06-52068203
1.3	Uitvoerder	Archeodienst BV, Zevenaar, mevr. S.M. Koeman
1.4	Bevoegd gezag Adres, telefoon, e-mail Contactpersoon namens bevoegd gezag	Gemeente Hilvarenbeek Postbus 3, 5080 AA Hilvarenbeek De heer M. van Oostveen
1.5	Nummer onderzoeksmelding ARCHIS	64357
1.6	Locatie plangebied gemeente, plaats, toponiem, x/y coördinaten terreingrens, kadastrale informatie	Landgoed De Utrecht nabij Esbeek, gemeente Hilvarenbeek. Het terrein wordt in het zuiden begrensd door de Scheidijk. Coördinaten NW-NO-ZO-ZW: 137.441/382.427 137.629/382.403 137.635/382.206 137.264/382.198
1.7	Topografische informatie plangebied kaartblad, schaal, noordpijl	Top. kaart 1:25.000 kaartblad 50H
1.8	Oppervlakte plangebied	Ca. 5,3 ha. (NB: het totale plangebied is ca. 10 tot 11 ha. groot)
1.9	Afbakening onderzoeksgebied (plangebied maakt hiervan doorgaans deel uit)	Het te onderzoeken gebied bestond uit het noordoostelijk deel van het totale plangebied, m.n. de omgeving van de boringen 13 t/m 23, gezien vanuit het noorden (zie fig. 1.1 en 1.2). Het gebied maakt deel uit van een zone met bos in het Landgoed De Utrecht.

1.10	Archeoregio NOaA (past onderzoek binnen kader Nationale. Onderzoeksagenda Archeologie, bijvoorbeeld Brabantse Zandgronden)	Brabants zandgebied
1.11	Beheer en bestemming van vondsten en documentatie	Archeodienst, Zevenaar

2	Voorziene ontwikkeling (Aanleiding onderzoek) Diepte en oppervlakte voorziene bodemverstoring; indien beschikbaar: bouwtekeningen	Ter plaatse van het plangebied zal een groot heidegebied worden gerealiseerd met een oppervlakte van ca. 2 ha. (Fig. 1.2, paarse zone). De lager gelegen terreindelen met een oppervlakte van ca. 2,5 ha. zullen worden opgehoogd met ca. 0,3 m grond om op voldoende afstand te komen van het grondwater (fig. 1.3). Verder zullen paden worden aangelegd en in het zuidoosten aan de Scheidijk zullen parkeerplaatsen worden gerealiseerd. Verder zal langs de Scheidijk een gebouw worden geplaatst. In het gebied zullen vervolgens begravingen plaatsvinden. De verstoring van een enkele begraving is beperkt, uitgaande van een afmeting van 1 bij 2,5 m (2,5 m ²) tot 1,35 m diep.
3.1	Doelstelling bureauonderzoek (KNA protocol 4002 Bureauonderzoek)	Opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel (Zie: Koeman, S.M., 2014: Bureauonderzoek Natuurbegraafplaats op het Landgoed De Utrecht, Archeodienst rapport 517, Zevenaar).
3.2	Onderzoeksvragen (verwachte bodemopbouw, bekende archeologische gegevens, historische informatie)	Zie bureauonderzoek
4	Onderzoeksstrategie en -methodiek beschrijving en verantwoording werkwijze, motivatie keuze	Beoordeling van diverse bronnen
5	Algemeen kader archeologische regelgeving Vermelding nationale, provinciale en/of gemeentelijke regelgeving	Zie bureauonderzoek

6	Openbare planvorming m.b.t. plangebied (gemeentelijk beleid) Vermelding kader Ruimtelijke Ordening, bestemmingsplan	Zie bureauonderzoek
7	Huidig grondgebruik plangebied op grond van eigen onderzoek op locatie, ondersteund door tekeningen/foto's/kaarten van aanwezige bebouwing; indicatie mogelijke/bekende vervuiling en verstoring	Bosgebied
8	Historisch onderzoek bewoning en grondgebruik ondersteund door historisch kaart- en beeldmateriaal, archiefonderzoek, bouwdoossiers, raadplegen lokale historici / archeologen, ontgrondingenkaart Noord-Brabant	Op basis van het historisch kaartmateriaal worden geen archeologische resten uit de Late Middeleeuwen (vanaf de 14 ^e eeuw) tot en met de Nieuwe tijd verwacht.
9	Geologische en bodemkundige informatie ondersteund door kaartmateriaal, informatie grondwatertrappen, Actueel Hoogtebestand Nederland, hoogteligging NAP	In het grootste deel van het plangebied kunnen op basis van de aanwezigheid van een stuifduingebied archeologische resten worden verwacht. In de moerassige laagte en de twee voormalige vennen/moerassen in het noordelijke deel van het plangebied is de kans op een vindplaats klein, maar kunnen wel toevalsvondsten worden gedaan. Vanuit het verkennend booronderzoek is bekend, dat in het dekzand binnen het plangebied podzolbodems zijn ontwikkeld. De intactheid van deze bodems wisselt sterk. Er zijn geheel intact podzolbodems aangetroffen, maar ook locaties waar alleen nog een restant van de bodem bewaard is gebleven in de vorm van een B- en/of B/C- horizont. In het zuidoostelijke deel van het plangebied ligt een zone waar de podzolbodem geheel is verstoord of verdwenen. In de oostelijke randzone (boring 17 en 29) is de podzolbodem afgedekt met een dunne laag stuifzand en ligt de top van de podzolbodem ca. 30-40 cm lager.

10	Bekende archeologische gegevens waaronder IKAW, AMK, lokale historische en/of archeologische verenigingen; ondersteund door kaartmateriaal o.m. uit ARCHIS (ook: onderzoeken in de omgeving) en Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Brabant	Binnen het plangebied zijn geen archeologische monumenten, waarnemingen of onderzoeksmeldingen aanwezig. In een straal van 1 km rondom het plangebied zijn geen archeologische waarnemingen gemeld, maar ligt wel een archeologisch monument. Het monument (nr. 2127) , een terrein met sporen van bewoning (vuursteenvondsten) uit het Mesolithicum, ligt ca. 480 m ten zuidoosten van het plangebied op een dekzandrug langs het beekdal van de Reusel.
11	Archeologisch verwachtingsmodel gespecificeerd per periode	Op de plaatsen waar een (vrijwel) geheel intacte podzolbodem is aangetroffen is het archeologische niveau voor vuursteenvindplaatsen intact. Hier blijft de middelhoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen gehandhaafd. In de zones waar de podzolbodems deels of geheel is verdwenen, zullen eventueel aanwezige vuursteenvindplaatsen al verloren zijn gegaan. Voor deze zones is de middelhoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen naar laag bijgesteld.

VELDONDERZOEK

12	Periode van uitvoering	11 en 12 december 2014
13.1	Doelstelling veldonderzoek (KNA Protocol 4003 IVO) (KNA Protocol 4004 Opgraven) (KNA Protocol 4007 Archeologische begeleiding)	Het doel van het karterend booronderzoek is het toetsen van het opgestelde verwachtingsmodel door de intactheid van de bodemopbouw vast te stellen en de eventueel aanwezige archeologische resten en/of vindplaatsen te inventariseren.
13.2	Onderzoeksvragen (stemt de bodemopbouw overeen met de verwachting ,in welke mate is de bodem nog intact, is nader onderzoek nodig en zo ja in welke vorm?)	• Wat is de opbouw van de ondergrond en is het bodemprofiel intact? • Zijn in het plangebied archeologische vindplaatsen aanwezig? • Wat is te zeggen over de horizontale en verticale verspreiding van de archeologische resten? • Wat is de vermoedelijke aard en datering van de archeologische resten? • Wat is de specifieke archeologische verwachting van het plangebied en wordt deze bij het veldonderzoek bevestigd? • In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?

14	Onderzoeksstrategie en -methodiek Bij proefsleuvenonderzoek, opgraving en archeologische begeleiding:: verwijzing naar en in overeenstemming met PvE (KNA Protocol 4001)	Op basis van het vooronderzoek werd geadviseerd een karterend booronderzoek uit te voeren dat is gericht op het opsporen van (vuursteen)vindplaatsen in de zones waar sprake is van een (deels) intacte podzolbodem. Hiervoor komen de zones rondom de boringen 1, 2, 9, 123, 18, 20, 25, 7, 17, 23 en 29 in aanmerking (zie bijlage 4). In overleg met de opdrachtgever zal de zone rondom boring 23 niet nader worden onderzocht, omdat in deze uiterste hoek geen begravingen zullen plaatsvinden. Het voorstel is, om uit te gaan van een boorgrid van 20x25 m. Hiermee worden vuursteenvindplaatsen opgespoord met een oppervlakte groter dan 1.000 m² met een matig tot hoge vondstdichtheid. In de kleinste zones zal het minimum aantal van 5 boringen worden gezet, waardoor de boordichtheid plaatselijk hoger uitkomt. De boringen worden uitgevoerd met een boordiameter van minimaal 12 cm. Het opgeboorde sediment zal worden gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 3 mm.
15	Resultaten veldonderzoek beschrijving, interpretatie en evaluatie	Uit het karterend booronderzoek blijkt dat de deels intacte podzolbodem (restant B-horizont) en de geheel intacte podzolbodem uit het verkennend booronderzoek in deelgebied A zeer plaatselijke intacte bodemprofielen zijn. In boring 4 is vanaf 50 cm beneden maaiveld nog een restant van de podzolbodem in de vorm van een donkeroranjebruine B-horizont aangetroffen, maar in de rest van het deelgebied is alleen nog de overgang van de podzolbodem naar de C-horizont (de BC-horizont) intact (boring 1, 5 t/m 7), of is de bodem verstoord tot in de C-horizont (boring 2 en 3). In de andere deelgebieden zijn wel veel (deels) intacte podzolbodems aangetroffen en klopt het beeld van het verkennende booronderzoek beter. In deelgebied B is de bovengrond van de podzolgrond meestal verrommeld en vergraven, maar is vanaf 40-50 cm beneden maaiveld sprake van een intacte B-horizont. In de zuidoostelijke hoek van deelgebied B is een vrijwel intacte podzolbodem aangetroffen (boring 28), waarbij nog een restant van de E-horizont aanwezig is. Op 4 locaties verspreid over het deelgebied zijn geen restanten van de podzolbodem aangetroffen en is sprake van verstoorde lagen die tot in de C-horizont reiken (boring 10, 15, 21 en 26). Omdat de onverstoorde C-horizont hier vrij ondiep is aangetroffen, variërend van 25-5- cm beneden maaiveld, is de indruk dat de bodem is afgegraven. Waarschijnlijk zijn de hogere kopjes/ruggen geëgaliseerd. In deelgebied C zijn de meeste intacte podzolbodems aangetroffen. In deelgebied D is op 2 locaties een vrijwel intacte podzolbodem aangetroffen (boring 42 en 44). Op de andere locaties is de bodem dieper verrommeld tot gemiddeld 60-80 cm beneden maaiveld. In het noordelijk deel van deelgebied D in de buurt van de poel zijn geen podzolbodems meer aangetroffen.

16	Toetsing archeologisch verwachtingsmodel gerelateerd aan archeologische verwachting bureauonderzoek, beantwoording onderzoeksvragen, bijstellen archeologische verwachting	In grote delen van de onderzochte zones is sprake van deels intacte podzolbodems in de vorm van een B-horizont met een verrommelde bovengrond en plaatselijk is een vrijwel geheel intacte podzolbodem aangetroffen. Op de plaatsen waar een (vrijwel) geheel intacte podzolbodem aanwezig is, is het archeologische niveau voor vuursteenvindplaatsen intact. Daar waar de bovengrond is verrommeld, maar nog wel een restant van de B-horizont is aangetroffen, is het archeologische niveau deels intact. In deelgebied A en in het noordelijke deel van deelgebied D zijn vrijwel geen intacte bodemprofielen aangetroffen en is het potentiële archeologische niveau verdwenen. In het opgeboorde sediment zijn geen archeologische indicatoren gevonden die wijzen op de aanwezigheid van een (vuursteen)vindplaats. De kans op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats wordt daarom klein geacht.
----	--	--

	Literatuur en overige bronnen waaronder ook verwijzing KNA, internetsites etc.	Opgenomen zijn de beide vooronderzoeken: Koeman, S.M., 2014a: Bureauonderzoek: Natuurbegraafplaats op het Landgoed De Utrecht. Archeodienst Zevenaar rapport nr. 517 Koeman, S.M. 2014b: Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase: Natuurbegraafplaats op Landgoed De Utrecht (noordelijk deel). Gemeente Hilvarenbeek. Archeodienst Zevenaar rapport nr. 584.
	Bijlagen waaronder in elk geval: verklarende woordenlijst, geologische tijdschaal, archeologische periode-indeling, (+ bij IVO: boorplan of puttenplan, boorstaten / sporenkaart, vondstenlijsten)	Bijlage 1: Periodentabel Bijlage 2: Verklarende woordenlijst Bijlage 3: Afkortingenlijst Bijlage 4: Boorpuntenkaart verkennend booronderzoek Bijlage 5: Boorpuntenkaart karterend booronderzoek Bijlage 6: Boorbeschrijvingen karterend booronderzoek